
თარგმანი, როგორც ინტერკულტურული კომუნიკაციის ფორმა
Translation as a Form of Intercultural Communication

Liana (Lia) Bacheleishvili

ლია(ლიანა) ბაშელეიშვილი

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Shota Rustaveli Institute of Georgian Literature

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტი

Georgia, Tbilisi

საქართველო, თბილისი

Cultural-cognitive Aspects of the Georgian Translations of „Praise of Praise“

ბიბლიის ქართული ტექსტის ორგანიზაციის თავისებურებანი.

„ქებაჲ ქებათაჲ“-ს რემარკები

The discussion of the cultural-cognitive aspects of the Georgian translations of the most difficult text of the Old Testament, "Song of Songs", is connected with many difficulties. In the Georgian editions there are remarks. The appearance of remarks, on the one hand, is caused by the absence of the category of gender in the Georgian language. Remarks are absent in the Hebrew text, as well as in many codices of the Septuagint. As far as possible, we compared the remarks of all the Georgian editions under consideration with the remarks of the Sinaiticus Codex of the Septuagint of the 4th century and tried to determine their place in the artistic fabric of the text.

Keywords: „Song of Songs“, brother, nephew, nephew, niece

საკვანძო სიტყვები: სიმღერების სიმღერა“, ძმა, ძმისშვილი, ძმისშვილი, დისშვილი

„ქებაჲ ქებათაჲ“ ბიბლიის ტექსტის აზრით, ყველაზე საკამათო წიგნია ძველ აღთქმაში და დღემდე არ არსებობს ერთმნიშვნელოვანი პასუხი არც ავტორის ვინაობაზე, არც პოეტური ტექსტის წაკითხვის მეთოდოლოგიაზე, არც იმაზე, თუ როგორ უნდა გაეაზრებინათ იგი – როგორც სატრფიალო ლირიკა, საწესჩვეულებო საქორწინო პოეზიის ნიმუში, სუფრული ლირიკა თუ ალეგორიული ტექსტი, სადაც სიმე ღმერთად მოიაზრება, ხოლო სძალი – ისრაელად. ღმერთი კი მიელტვის ისრაელის დაუფლებას, რაც აღწერილია ნატურალისტურად და გადმოცემულია უაღრესად ეროტიკული, სექსუალური, მგრძნობიარე, არარელიგიური ლექსემების მეშვეობით. ღვთაებრივი ეროსის გრიგოლ ნოსელისეული (331/5–394) გააზრებაც ამგვარ მიდგომას ეყრდნობოდა „ქებაჲ-ქებათაჲს“ ეგზეგეზისას და „პარალელს ავლებდა ცოლ-ქმრის ხორციელ ლტოლვასთან, მისით გამოწვეულ ექსტაზსა და აღტაცებასთან (<https://azbyka.ru/otechnik/Grigorij>

Nisskij/ izyjasnenie-pesni-pesnej solomona/11). გრიგოლ ნოსელი „ქება ქებათაჲს“ ყველაზე ამაღლებულ, რთულ, დაფარულ და ეზოთერულ ტექსტად მიიჩნევა და ამ მხრივ, არ ღალატობდა ორიგენესეულ ტრადიციას. მეათე საუკუნის ებრაელი კომენტატორი სააღია წერდა: „იცოდეთ, ძმაო ჩემო, რომ ამ წიგნის სხვადასხვაგვარი ახსნა არსებობს და არც შეიძლება ასე რომ არ ყოფილიყო, იმიტომ რომ „სირინ ა სირინ“ იმ ციხესიმაგრეს ჰგავს, რომლის გასაღები დაკარგულია. ერთნი ამტკიცებენ, რომ იგი ისრაელის სამეფოს ეპოქას ეკუთვნის, მეორენი – სჯულს მიაკუთვნებენ, მესამენი – ტყვეობის პერიოდს, ზოგნი მესიას (Лопухин: https://azbyka.ru/otechnik/Lopuhin/tolkovaja_biblija_25) ორიგენესა და იერონიმეს მტკიცებით, ებრაელებს 30 წლის ასაკამდე ეკრძალებოდათ ამ ტექსტის წაკითხვა. ათანასე დიდი (295-373) ქრისტიანებსაც იგივეს ურჩევდა. უნდა ითქვას, რომ ქრისტიანული მოაზროვნებიდან მხოლოდ თეოდორე მოფსუესტიელი (350-428) კითხულობდა ამ ტექსტს რეალისტურად და სწორედ ეს გახდა მეხუთე მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე მისი განკვეთის ერთ-ერთი მიზეზი (მეხუთე მსოფლიო საეკლესიო კრებაზე 553 წელს ანათემა გამოუცხადეს თეოდორე მოფსუესტიელს, რომელსაც ბრალად დაედო, მათ შორის „ქება ქებათაჲს“ ტექსტის უდიერი ინტერპრეტაცია (despernit). მოფსუესტიელის მტკიცებით, მეფე სოლომონმა ეს ლექსები ფარაონის ასულზე ქორწინებას მიუძღვნა (Theodorus Mopsuestenus, 1859, p. 699-700). საეკლესიო კრების აზრით, ქრისტიანებს აღაშფოთებდა და თავზარს სცემდა ტექსტის მოფსუესტიელისეული ინტერპრეტაცია).

ბიბლიური ტექსტის ქართველი მთარგმნელები ითვალისწინებდნენ სათარგმნი ტექსტის ენის ბუნებას და მის გრამატიკულ მახასიათებლებს. ქართულში, განსხვავებით ივრითისა და სეპტუაგინტას ბერძნულ კოინესაგან, არ არსებობს სქესის კატეგორია. ამიტომაც იქმნებოდა საშიშროება ფიგურანტების ატრიბუციისა და იმის ვერგარკვევისა, თუ რას ამბობს წიგნში სძალი ან სიძე, იერუსალიმელ ასულთა გუნდი, გოგონას ძმები, თუ სიძის, ნეფის მეგობრები. აქედან გამომდინარე, ქართველი მთარგმნელები ზუსტად არ მისდევენ სეპტუაგინტის ტექსტს და ურთავენ მას გაშლილ, მხატვრულად მოფიქრებულ რემარკებსა და რეკლიკებს, რაც, რა თქმა უნდა, არ არის ებრაულ ორიგინალში, სეპტუაგინტის უმრავლეს რედაქციებში და პრაქტიკულად ვიღებთ დრამატურგიულ ტექსტს სიტყვამიგების, დიალოგის რეჟიმში. ამ ტექსტში მონოლოგებიცაა, მაგრამ მთლიანობაში მათ ერთობლიობას ლირიკასთან ნაკლები საერთო აქვს. ჯერ კიდევ ორიგენე შენიშნავდა, რომ ტექსტი in modum dramatis, -ია, რაც სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ ტექსტი სცენისათვის იყო განკუთვნილი. სემიტური აზროვნებისათვის ეს სავესებით უცხოა. წარმოდგენილ ნაშრომში გამოყენებულია „ქება ქებათაჲს“-ს სხვადასხვა რედაქციები:

რედაქცია O – ოშკის ბიბლია 978 წლის და იერუსალიმური კოდექსი

რედაქცია S – მხეთური ბიბლია მეჩვიდმეტე-მეთვრამეტე საუკუნის გამოუცემელი ხელნაწერის მიხედვით. ტექსტი გაცილებით უფრო ძველია და სულხან-საბა ორბელიანის რედაქტორობითაა შედგენილი. სულხან-საბა ორბელიანი კი საკონტროლოდ იყენებდა 1666 წელს ამსტერდამში შექმნილ სომხურ ბიბლიას, ლათინური ვერსიების ფართო გამოყენებით და წიგნების განსხვავებული რედაქციულობით;

რედაქცია A – მეჩვიდმეტე საუკუნის გამოუცემელი ხელნაწერი, რომლის ტექსტიც ბევრად ადრინდელია;

რედაქცია B – 1743 წლის მოსკოვური ბიბლიის ტექსტი, რომელიც ხელნაწერადაა მიჩნეული თავისი იშვიათობის გამო.

ქართველი მთარგმნელები ითვალისწინებდნენ ქართული ენის ბუნებას და ანგარიშს უწევდნენ იმას, რომ ქართულში, განსხვავებით ივრითისა და სეპტუაგინტას ბერძნულ კოინესაგან, არ არსებობს სქესის კატეგორია. ამიტომაც იქმნებოდა საშიშროება ფიგურანტების ატრიბუციისა და იმის ვერგარკვევისა, თუ რას ამბობს წიგნში სძალი ან სიძე, იერუსალიმელ ასულთა გუნდი, გოგო-

ნას ძმები, თუ სიძის, ნეფის მეგობრები. აქედან გამომდინარე, ქართველი მთარგმნელები ზუსტად არ მისდევენ სეპტუაგინტის ტექსტს და ურთავენ მას გაშლილ, მხატვრულად მოფიქრებულ რემარკებსა და რეპლიკებს, რაც, რა თქმა უნდა, არ არის ებრაულ ორიგინალში, სეპტუაგინტის უმრავლეს რედაქციებში და პრაქტიკულად ვიღებთ დრამატურგიულ ტექსტს სიტყვამიგების, დიალოგის რეჟიმში. ნამ ტექსტში მონოლოგებიცაა, მაგრამ მთლიანობაში მათ ერთობლიობას ლირიკასთან ნაკლები საერთო აქვს.ჯერ კიდევ ორიგენე შენიშნავდა, რომ ტექსტი in modum dramatis,-ია, რაც სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ ტექსტი სცენისათვის იყო განკუთვნილი.სემიტური აზროვნებისათვის ეს სავსებით უცხოა.

არის კი მთლად ორიგინალური ქართული რედაქციები რემარკების დართვის თვალსაზრისით, რომელსაც ტექსტი დილოგის რეჟიმში გადაჰყავს? (თავის დროზე აკად. კ. კეკელიძე აღნიშნავდა, რომ „ქება ქებათაა წარმოდგენილია დიალოგური ფორმით“ (კეკელიძე 1980;419),რაც მას, საფიქრებელია, ქართული თარგმანის თავისებურებად მიაჩნდა. თუ არსებობდა რემარკიანი რედაქციებიც, რომელთა მონაცემებიც ვერ აისახა სეპტუაგინტის აკადემიურ გამოცემაში? მართლაც, არსებობს სეპტუაგინტის ოთხი კოდექსი, რომელშიც არის რემარკები: სიძე, სძალი, სიძე-სძალს. კოპტურ თარგმანშიც გვხვდება რემარკები, რომელიც ტექსტს ოთხ ძირითად ნაწილად ჰყოფს. **რემარკებიანი რედაქციებია – მეოთხე საუკუნის სინური კოდექსი,მეხუთე საუკუნის ალექსანდრიული კოდექსი, მერვე-მეცხრე საუკუნის ვენეციური ნუსხა და მინუსკულნის ხელნაწერი 161, რომელიც მეთოთხმეტე საუკუნით თარიღდება (ხ. ჩ.).** სამწუხაროდ, ხელი არ მიგვიწვდება კ.ტრიტიუს დისერტაციაზე, რომელმაც შეისწავლა „ქება ქებათაა“ რემარკები ზემოთჩამოთვლილ კოდექსებში და მათი ადგილი ტექსტის მხატვრულ ქსოვილში. ჩვენი მხრივ აღვნიშნავთ, რომ რემარკები იმთავითვე არსებობდა ქართულ ტექსტებში და სხვაგვარად არც შეიძლებოდა ყოფილიყო სქესის კატეგორიის არასებობის გამო ძველ ქართულ ენაში. მეორეც, გამომდინარე იქიდან, რომ არსებობდა ხანმეტი და საბაწმინდური რედაქცია ქართული ბიბლიისა(როგორც გიორგი მთაწმინელი ბრძანებს), ხოლო ქართველი ბერები სამონასტრო ცხოვრების დასაწყისისთანავე მკვიდრობდნენ სინას მთაზე, სწორედ რომ სინას მთის ბიბლიოთეკაში შეეძლოთ მთარგმნელებს ენახათ ბიბლიის სინურ კოდექსში ვრცელი რემარკები. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ სულხან-საბა ორბელიანი იყენებდა საკონტროლოდ ლათინურ ვერსიებსაც. იქედან გამომდინარე, რომ ბაქარის გამოცემული მოსკოვური ბიბლია სლავურთანაა შეწამებულ-შეჯერებული, მასში რემარკები არ არის, თუმცა უნდა აღინიშნოს რომ მხატვრული თვალსაზრისით თარგმანი საკმაოდ მაღალი გემოვნებითაა შესრულებული და სრულებითაც არ მისდევს სლავური ბიბლიის სტრუქტურას მონურად.«სძალი ეტყვს», „სიძე ეტყვს“, „ქალწულთა სძალი უთხრობს“ (1,4), – ეს რემარკები და რეპლიკები ქართული ტექსტისათვის უაღრესად ნიშანდობლივია. რემარკები ახლავს სძლის თანხმლებ ასულთა გუნდის სიტყვებსაც. მაგ. „ქალწულნი ეტყვან სძალსა“: რემარკების –მრავალფეროვნება მთარგმნელთა უაღრესად მოფიქრებულ გეგმაზე მეტყველებს, რადგან, ბიბლიესტების აზრით, ებრაულ ტექსტშიც ხშირად ჭირს ფიგურანტების ატრიბუცია. შევადაროთ ერთმანეთს ოშკის ბიბლიის, A რედაქციისა და მცხეთური ბიბლიის S რედაქციის რემარკები როგორც ერთმანეთს, ასევე სეპტუაგინტას რემარკიან სინურ ნუსხას, რადგან როგორც აღვნიშნეთ, სეპტუაგინტას აკადემიურ გამოცემაში რემარკები არ არის. ჩვენი ღრმა რწმენით, ქართული მასალა მაინც განსხვავებულია, როგორც სეპტუაგინტას აკადემიური ტექსტისაგან, ასევე ზემოთნახსენები სინური და ვენეციური ნუსხებისგან.

O ოშკის ბიბლია

რემარკები ოშკის ანუ ათონის ბიბლიაში იწყება პირველი თავის მეშვიდე მუხლიდან:

1.7. სძალი სიძესა ეტყვს: 1.15. სიძე სძლისა მიმართ იტყვს: 2.1. სიძე თავისათვის და სძლი-სათვის იტყვს: 2.6. სიძე სძალსა ეტყვს: 2.8 ჳმა ძმისწულისა ჩემისა: 2.10. მომიგებს ძმისწული ჩემი და მეტყვს: 2.15.ქალწულთა სიძე ეტყვს: 3.6.სიძე სძალსა ჳკითხავს: 3.7.ქალწულთა ესე თქუეს: 4.1. სიძემან ეგრე თქუა: 5.2. სძალი აგრძნობს სიძისა რეკასა კარისასა და იტყვს: 5.10. სძალი ეტყვს:5.17 ასულნი ჳკითხვენ: 6.1. მიუგებს სძალი: 6.10. სიძემან თქუა; 7.1. ქალწულთა და დედუფალთა ეტყვს სიძე: 7.2. სიძე სძალსა ეტყვს: 8.5 ასულთა და დედოფალთა სიძესა ჳრქუეს: 8.8. ასულნი იერუ-სალღმისანი ამას იტყვან: 8.10 სძალი განცხადებულად იტყვს.

S მცხეთური ბიბლია

მცხეთურ ბიბლიას არ აკლია მუხლი 1.1 განსხვავებით ოშკის ბიბლიისაგან. რემარკები იწყება 1.2.-დან: სძალი ეტყვს: 1.5 სძალი ეტყვს: 1.7. სიძე ეტყვს სძალსა:1.8 სიძე ეტყვს სძალსა: 1,9. კულად სიძე ეტყვს: 1,10 ქალწულნი ეტყვან სძალსა:1,15 სიძე ეტყვს სძალსა: 1,16 სძალი ეტყვს სიძესა: 2,1 სიძე ეტყვს სძალსა სულისა თვისისათვის: „2,3.სძალი ეტყვს სიძესა, 2.4. ქალწულთა ეტყვს: 2.7. სძალი ეტყვს ქალწულთა: 2.8. ესმა ჳმა სიძისა და იტყვს: 2,10. მომიგებს ძმისწული ჩემი და მეტყვს: 2,15. ქალწულნი ეტყვან სიძეს; 2.16. სძალი ეტყვს: 2.17. პოვა სიძემან და ეტყვს სძალს: 3.5. ქალწულთა აფუცა მეორედ სძალმან: 3,6 სიძე იტყვს სძლისათვის: 3,7 ასულნი იტყვან: 4,1 სიძე იტყვს სძლისა მიმართ: 4,16. სძალი იტყვს, 5.2. სძალი მოვიდეს სიძისა მიმართ ირეკდეს კარსა(!) 5.3. სძალი იტყვს: 5.10. სძალმან წამ-უყო ძმისწულისათვის, ვითარ-რად იყო და ეტყვს: 6,1. მიმგებელმა თქუა: 6.3. სიძე ეტყვს სძლისა მიმართ: 6,10. სიძე ეტყვს სძალსა: 6,11. სძალი ეტყვს სიძესა, 6.12. ასულნი და დედოფალნი ეტყვან სძალსა: 7,1. ასულნი და დედოფალნი ეტყვან სიძესა: 8,5. ასულნი და დედოფალნი ეტყვან: 8,8. ქალწულნი იტყვან:8,8. ქალწულნი იტყვან: 8,10 სძალმა იკადრა და ეტყვს:

რედაქცია A-ში და ბაქარის ბიბლიაში რემარკები არ არის და ეს გასაგებიცაა. ბაქარის ბიბლია სლავურთანაა შეწამებული. საიდან არის A რედაქცია ნათარგმნი გამოსარკვევია. შესაძლოა იგი სეპტუაგინტას აკადემიურ ტექსტსაც მისდევდეს.

სეპტუაგინტის სინური კოდექსის რემარკები

1

1.2. პირველი სტრიქონი ἡ ὑμῶν – სძალი (<https://codexsinaiticus.org/ru/manuscript.aspx>)

1.4 ταὶ νεανίδες ἡ ὑμῶν θυγατέρες ταὶ περὶ τοῦ ὑμῶν ἀρχαίου αὐτοῦ – ასულებს (ახალგაზ-რდა გოგონებს) სძალი უყვება სიძეზე და იმაზე, თუ რით დაასაჩუქრა მან [სიძემ] იგი (თუ როგორი სასურველია ის მისთვის). შდრ, ოშკის ბიბლიაში ვხვდებით როგორც ასულებს, ასევე ქალწულებს

[1.4.] τὴν ὑμῶν θυγατέρα ἢ ταὶ νεανίδες · αὐτὴ δὲ ἔειπεν ჩვენ ვუთხარით სძალს, რომ იგი ახალგაზრდაა, მაგრამ..

[1.4.] αὐτὴ δὲ νεανὶς τῶν ὑμῶν βίβαν το σὸμα τὴν ὑμῶν εὐθυτὴ ἠγάπησεν ἑ ἑ ასულები სიძეს უყვირიან სძლის სახელს. პირდაპირობისთვის შეიყვარეს[იგი]

1.5. ἡ ὑμῶν – სძალი

1.7. πρὸς τὸν ὑμῶν χν – სძალი სიძისა მიმართ

1.8. ὁ ὑμῶν πρὸς τὴν ὑμῶν – სძალი სიძეს

2

2.1. ὁ ὑμῶν πρὸς ἑαυτὸν – სიძე თავის თავს[თავისთვის]

2.2. καὶ πρὸς τὴν ὑμῶν – და სძლის მიმართ

2.3. ἡ ὑμῶν · πρὸς τὸν ὑμῶν невеста жениху – სძალი სიძეს

2.4.ταὶ νεανίδες ἡ ὑμῶν φησὶν ასულებს სძალი ეუბნება

2.6. προς τον νυμφιον · η νυμφη – სიძეს სძალი

2.7. ταυς νεανιαις η νυμφη ასულებს(ახალგაზრდა გოგონებს) – სძალი

2.8. ακηκοεν του νυμφιου · η νυμφη სძალს ესმა სიძის[ხმა]

2.9. η νυμφη προς τας νεανιδας ημαινουςα αυταις · τον νυμφιον სძალი აღუწერს ასულებს სიძეს

2.15. τοις νεανιας ο νυμφιος · ταδε სიძე ყმაწვილებს შემდეგს[ეუბნება]

3

3.3.η νυμφη τοις φυλαξιν ειπεν სძალმა უთხრა ქალაქის მცველებს

3.4. ευρουςα τον νυμφιον ειπεν სიძის მპოვნელმა თქვა

3.5. τας νεανιδας ορκιζει η νυμφη τουτο δευτερον – ასულებს სძალი აფიცებს

3.6. ο νυμφιος προς την νυμφην –სძალი სიძეს

მეოთხე თავში რემარკები არ არის

5

5.1.ο νυμφιος προς την νυμφην სიძე – სძალს

5.1. τοις πλησιον ο νυμφιος თავის თანხმლებს(ახლობლებს) – სიძე

5.2. η νυμφη εθηκε τον νυμφιον κρουοντα επι την θυραν – სძალი იგრძნობს სიძეს,[რომელიც]

კარზე აკაკუნებს შდრ.შდრ. ქართველი მთარგმნელი „აგრძნას” ირჩევს

5.9. αι θυγατερες ἰηλμ’ και οι φυ λακες πυν των τιχεων πυνθαινονται της νυμφος ძაერი ἰηლμ მცველები და ქალწულები ეკითხებიან , რომ იცნონ სძალი

6

6.1. πυνθαινονται της νυμφος αι θυγατερες ἰηლμ που აჰელθεν ο αδελφιδος αυτης ასულები ეკითხებიან სძალს, რომ გაიგონ სად წავიდა მისი ძმა

6.2. η δε νυμφη αποκρινεται – და სძალი პასუხობს

6.4.δ ο νυμφιος προς την νυμφην სძალი – სიძეს

6.10. θυγατερες και βασιλσαι ειδον την νυμφην και εμακαριαν αυτην ასულებმა და დედოფლებმა დაინახეს სძალი და ქება შესახეს მას

6.11. ο νυμφιος προς την νυμφην სძალი – სიძეს

6.12. η νυμφη ταδε προς τον νυμφιον სძალი – სიძეს შემდეგს

7

7.1.ο νυμφιος προς την νυμφην ταυς βασιλσαις και ταυς θυ γατραυς ο νυμφιος ταδε სიძე სძალს, დედოფლებსა და ასულებს შემდეგს[ეუბნება]

7.10 .η νυμφη – სძალი

8

8.5. αι θυγατερες και αι βασιλσαι και οι του νυμφιου ειπαν, ასულთა, დედოფალთა და სიძის თანხმლებთა(მაყრებმა) თქვეს

8.5. ο νυμφιος ταδε προς την νυμφην жених следующеe невесте სიძე სძალს შემდეგს [ეუბნება]

სინური კოდექსის რემარკების სიტყვასიტყვითი თარგმანი იმაზე მეტყველებს, რომ განსხვავებით ებრაული ტექსტისაგან ტანახის ბერძნულად მთარგმნელება მეტი სიცხადის შეტანა გადაწყვიტეს და სეპტუაგინტას რემარკები დაურთეს. ძველბერძნულ კოინეში იყო სქესის კატეგორია და ფიგურანტების ატრიბუციის პრობლემა თითქოსდა არ არსებობდა. ზემოთჩამოთვლილი კოდექსების შემდგენელებმა რემარკები დაურთეს ტექსტებს.ქართული რემარკიანი რედაქციები არ წარმოადგენს სინური კოდექსის სიტყვასიტყვით, ზუსტ თარგმანს. ამ სტატიის ფორმატში შეუძლებელია ყველა ნიუანსის წარმოჩენა და მათ შორის ვენეციური ნუსხის რემარკათა შედარება-შეწამება O, A, S ქართულ რედაქციებთან. მცხეთური ბიბლიის შესაძლო შეწამება ლათინურ ვერსიებთან, სომხური თარგმანთან მოითხოვს სერიოზულ კვლევასა და შესწავლას.

**გამოყენებული ლიტერატურა:
ბიბლიის ტექსტები**

TITUS (1999-2007). Vetus Testamentum iberice: codd. Oshki & Jerusalem Part No. 163. Previous part Book: Cant. Canticume codice Oški. The Old Georgian Versions of Canticum. From The Oški Bible Manuscript. electronically prepared by Zurab Sarjveladze, Tbilisi 1999; TITUS version by Jost Gippert, Frankfurt a/M, 20.12.1999 / 1.6.2000 / 20.3.2007 ქებააქებათაა/<https://titus.unifrankfurt.de/texte/etcs/cauc/ageo/at/oskijer/oskij.htm?oskij166.h>.

ოშკის ბიბლია (O), მცხეთური ბიბლია (S), რედაქცია A. ზაქარის ბიბლია (B)./ <https://bible.ge/Manuscript/1win.htm>.

Codex Sinaiticus <https://codexsinaiticus.org/ru/manuscript.a>.

Nestle-Aland(2024). Graece et HEBRAIKE. Id et Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Ralfs. Textum Macoretiekum curavit H.P. Rieger. Vetus ET NOVUM TESTAMENTUM/<https://manuscript-bible.ru/index.htm>. NEST

ბიბლიოგრაფია:

კეკელიძე, ვ. (1980). ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია. ტ.1. თბილისი: „მეცნიერება“.

Theodorus Mopsuestenus (1896). In Canticum canticorum // PG. 66. Col. 699-700.

Нисский, Григорий. Изъяснение Песни песней Соломона https://azbyka.ru/otechnik/Grigoriy_Nisskij/izyjasnenie-pesni-pesnej-solomona/11.

Ориген. Гомилии на Песнь песней 1 https://xpa-spb.ru/libr/_Origen/gomilii-na-pesn-pesnej.html.

Эйделькин, Я. (2015). Песнь песней. Перевод и филологический комментарий к главам 1-3. В 2 ч. Москва: Изво РГГУ. (Orientalia et Classica: Труды Института восточных культур и античности. Вып. 53/1). ISBN 978-5-7281-1743-8.

Эйделькин, Я. (2019). Комментарий к Песни песней 8, 13–14 // Библия и христианская древность. 4(4). 163–202. DOI: 10.31802/2658-4476-2019-4-4-163-202. УДК 22.07 (223.9).

Эйделькин Я.(2020). Заметки о том, как читать Песнь песней // Библия и христианская древность. Сергиев Посад № 3 (7). С. 163–196. DOI: 10.31802/BCA..3.005). 031-274698 – 5.

Referecnes:

Bible text:

Codex Sinaiticus <https://codexsinaiticus.org/ru/manuscript.a>.

Nestle-Aland(2024). Graece et HEBRAIKE. Id et Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes edidit Alfred Ralfs. Textum Macoretiekum curavit H.P. Rieger. Vetus ET NOVUM TESTAMENTUM/<https://manuscript-bible.ru/index.htm>.

TITUS.(1999-2007). Vetus Testamentum iberice: codd. Oshki & Jerusalem Part No. 163. Previous part Book: Cant. Canticume codice Oški. The Old Georgian Versions of Canticum. From The Oški Bible Manuscript. electronically prepared by Zurab Sarjveladze, Tbilisi 1999; TITUS version by Jost Gippert, Frankfurt a/M, 20.12.1999 / 1.6.2000 / 20.3.2007 ქებააქებათაა/<https://titus.unifrankfurt.de/texte/etcs/cauc/ageo/at/oskijer/oskij.htm?oskij166.h>.

Oshkis Biblia(O), Mchxeturi Biblia, A redaqcia, Baqaris Biblia(B). [Oshki Bible (O), Mtskheta Bible (S), edited by A. Bakari Bible (B).]. <https://bible.ge/Manuscript/1win.htm>.

Bibliography:

- Kekelidze. K. (1980). Kartuli lit'erat'ures ist'oria. [History of Ancient Georgian Literature. Vol. 1]. Tbilisi: "metsniereba".
- Nisskii, Grigor. Iziasnenie pesni pesney Solomona. [Explanation of the Song of Songs of Solomon]. /azbyka.ru/otechnik/Grigorij_Nisskij/izyjasnenie-pesni-pesnej-solomona/11.
- Origen. Gomilii na Pesn pesney. [Homilies on the Song of Songs]. /1https://xpa-spb.ru/libr/_Origen/gomilii-na-pesn-pesnej.html.
- Theodorus Mopsuestenus (1896). In Canticum canticorum // PG. 66. Col. 699–700).
- Eidelkind, Ja. (2015). Pesn pesnei – Perevod i filologisheskii kommentarii r glavam 1-3. V 2 ch. (Orientalia et Classica: Trudi Instituta vostochnikh kultur i antichnosti. Vip.3/1. [Song of Songs. Translation and philological commentary on chapters 1-3. In 2 parts. (Orientalia et Classica: Transactions of the Institute of Eastern Cultures and Antiquity. Issue 53/1)].Moskva. Iz-vo PGTU. ISBN 978-5-7281-1743-8.
- Eidelkind, Ja. (2019). Kommentarii k pesni pesnei 8, 13-14// Biilia i xristianskaia drevnost. No 4 (4). [Commentary on the Song of Songs 8, 13-14 // The Bible and Christian Antiquity. 4(4)]. 163–202. DOI: 10.31802/2658-4476-2019-4-4-163-202anotacia yDK 22.07 (223.9).
- Eidelkind, Ja. (2020). Zаметki o tom, kak chitat Pesn pesney// Biilia i xristianskaja drevnost. [Notes on How to Read the Song of Songs // The Bible and Christian Antiquity]. Sergiev-Posad № 3 (7). 163-196. DOI: 10.31802/BCA..3.005).-031-274698-5